

Tarih

SORU BANKASI

- Yeni Öğretim Programına Uygun
- Kazanım Testleri
- Sarmal ve Ünite Testleri
- Beceri Temelli Sorular
- PISA Yaprakları
- Etkinlik ve Yazılıya Hazırlık Soruları
- Akıllı Kâğıtlar ve Sıcak Bölgeler

Ali DEMİRHAN
Hasan BENLİOĞLU

9
SINIF

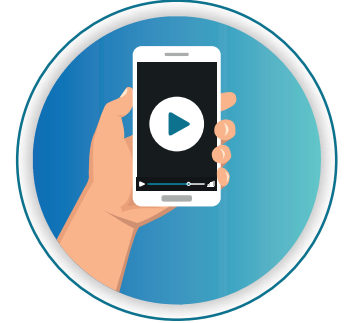

BİLGİ SARMAL

- **SICAK BÖLGE**
Konunun uyarı niteliğindeki özelliklerini vurgulayarak belirten sayfalar
- **KAZANIM TESTİ**
Ünitenin alt başlıklarından oluşturulan testler
- **ÜNİTE TESTİ**
Üniteye genel bakış sağlayan testler
- **ETKİNLİK**
Üniteyi analiz - sentez düzeyinde kavratıcı etkinlikler
- **YAZILI SORULARI**
Yazılıya prova niteliğindeki sayfalar
- **PISA YAPRAKLARI**
Sentez ve uygulama düzeyindeki yeni nesil sorular
- **AKILLI KÂĞITLAR**
Nokta atışı bilgiler
- **SARMAL TESTLER**
Unutmayı engelleyen, öğrenmeyi pekiştiren, önceki üniteyi tekrar ettiren testler

UYGULAMAYI
İNDİR

VİDEOLAR CEBİNE
GELSİN

1 ÖĞRETMEN ÜYELİĞİ SEÇİMİ İLE SİSTEME ÜYELİK FORMUNU DOLDURUNUZ.

2 SİSTEME GİRİŞ YAPARAK DİJİTAL İÇERİKLERİNİZİ İSTEDİĞİNİZ YERE İNDİREBİLİRSİNİZ.

3 İNTERNETE BAĞLI OLSUN VEYA OLMASIN DİLEDİĞİNİZ PLATFORMLARDA İÇERİKLERİMİZİ KULLANABİLİRSİNİZ.

4 İSTEDİĞİNİZ SORULARLA KENDİ TESTİNİZİ OLUŞTURABİLİRSİNİZ.

Copyright © Bu kitabın her hakkı saklıdır.

Hangi amaçla olursa olsun,
bu kitabın tamamının ya da bir kısmının,
kitabı yayınlayan yayınevinin önceden
izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi
ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması,
yayınlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN: 978-605-7532-56-5

BİLGİ SARMAL

YAYIN KOORDİNATÖRÜ Serbay YİĞİT
YAZARLAR Ali DEMİRHAN - Hasan BENLİOĞLU
YAYIN EDITÖRÜ Özlem ŞİMŞEK
DİZGİ / GRAFİK Bilgi Sarmal Dizgi ve Grafik Birimi
BASIM YERİ

www.bilgisarmalyayinlari.com

 bilgisarmal@isler.com.tr [BSyayinlari](https://www.facebook.com/BSyayinlari) [@bilgisarmalyayinlari](https://www.instagram.com/bilgisarmalyayinlari)

SUNU

2018 – 2019 eğitim öğretim yılından itibaren tarih dersi bütün sınıflarda yepyeni bir öğretim programı (müfredat) ile sizlerin karşısına çıktı. Bu yeni öğretim programı, tarih derslerinde köklü değişiklikleri beraberinde getirdi ve daha önce ele alınmamış birçok konu ders kitaplarında yerini aldı.

Biz de bu amaçla hem yeni eklenen konuların daha kolay kavranmasını sağlamak hem de yeni müfredatın kazanımlarının anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla “9. Sınıf Tarih Soru Bankası”nı hazırladık. Bilinen kaynaklardan daha farklı bir yöntem ve bakış açısı ile hazırlanan kitabımızın temel bölümleri şu şekildedir:

- **Sıcak Bölge:** Her ünitenin başında en az iki sayfadan oluşur ve üniteyi özetleyerek genel bir çerçevede ele alır.
- **Kazanım Testleri:** Bu testlerdeki esas amaç ünite ile ilgili temel hususların öğrenilmesini kolaylaştırmaktır. Kazanım sırası ve ders kitabındaki konunun işleniş dikkate alınarak hazırlanmıştır.
- **Ünite Testleri:** Buradaki sorular ünitenin genelini ele alır. Yorum ağırlıklı sorular biraz daha ön plana çıkarılarak öğrencinin konuyu farklı yönleriyle kavraması hedeflenir.
- **Etkinlikler:** Kazanım testlerini destekleme amacıyla hazırlanan bu bölümde farklı soru tarzları ile bilgilerin genel tekrarı yapılır ve bu bilgilerin akılda kalması kolaylaşır.
- **PISA Soruları:** Bu bölümde MEB’in yakın zamanda daha fazla önem verdiği; çoktan seçmeli, açık uçlu, kapalı uçlu, öğrencinin okuma ve yorumlama potansiyelini ölçmeye dayalı sorulara yer verilmiştir.
- **Akıllı Kâğıtlar:** Her testte soruların arasında yer alan ve konuyla alakalı dikkat edilmesi gereken hususların ele alındığı bu kâğıtlar ile bilgilerin pekiştirilerek akılda kalması sağlanmıştır. Ayrıca bu akıllı kâğıtlarda öğrencinin soruları çözerken faydalanabileceği bilgilere de yer verilmiştir.
- **Sarmal Testler:** Kitabın belli başlı bölümlerinde yer alan bu testlerle önceki ünitelerde işlenen konulara kademeli bir şekilde yer verilerek öğrenilenlerin akılda kalması hedeflenmiştir.
- **Yazılıya Hazırlık Soruları:** Yıllık planlar ve konuların işleniş sırası dikkate alınarak hazırlanan bu bölümde ise öğrencilerin okul sınavlarında karşılıklarına çıkması muhtemel sorulara yer verilmiştir.

Kitapta ayrıca yeni, özgün, öğretici sorulara yer verilerek öğrencilerin farklı beceri alanları da geliştirilmeye çalışılmıştır.

Elinizdeki bu kitabı bitirdiğinizde 9. sınıf tarih dersi ile ilgili sorunlarınızı büyük ölçüde çözeceğinize böylelikle hedeflerinize ulaşacağınıza inanıyoruz.

Başarılı bir okul hayatı ve istediğiniz meslekle ilgili bir bölüme gitme konusunda siz değerli öğrencilerimize başarılar diler, stresten uzak mutlu bir yaşam temenni ederiz.

Ali DEMİRHAN

alidemirhan77@hotmail.com

Hasan BENLİOĞLU

hasanbenli_2001@hotmail.com

5. ÜNİTE

İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

ÜNİTE KONULARI

- ✓ İSLAMİYET'İN DOĞDUĞU DÖNEMDE DÜNYA
- ✓ İSLAMİYET YAYILIYOR
- ✓ EMEVİLER
- ✓ ABBASİ DEVLETİ VE TÜRKLER
- ✓ BİLİM MEDENİYETİ (İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM VE SANAT)

1. İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya

• İslamiyet'in ilk ortaya çıktığı VII. yüzyılda Arabistan Yarımadası çevresinde **Bizans**, **Sasani** ve **Habeşistan** devletleri vardı. Orta Asya'da ise **Kök Türkler** ve **Çin** egemenliğini sürdürmekteydi.

• İslamiyet öncesi Arabistan'da (Cahiliye Dönemi); Nebat, Tedmür, Gassani, Lahmi, Main, Seba ve Himyeri devletleri bulunmaktaydı. Bu durum Arabistan'da siyasi birliğin olmadığını göstermektedir.

• Arabistan'da çöllerde yaşayıp hayvancılıkla uğraşanlar "**bedevi**", şehirlerde yaşayan ve tarımla uğraşanlar "**hadari**" olarak adlandırılmıştır.

• **Hürler**, **köleler** ve **mevaliler** (azat edilmiş köle) şeklinde toplumsal sınıfların görüldüğü Araplarda, kadınlara neredeyse hiçbir konuda hak tanınmamıştır.

• Haram aylarında yapılan savaşlar "**Ficar Savaşları**" olarak adlandırılmıştır.

• Arap toplumunda kabilelerin başında "şeyh" veya "emir"ler bulunurdu. **Putperestlik**, **Haniflik**, **Hristiyanlık** ve **Musevilik** ön plana çıkan dinler arasındaydı.

2. İslamiyet Yayılıyor (Hz. Muhammed ve Dört Halife Devri) (610-661)

• Cebrail meleği tarafından ilk vahiy indirildikten sonra Hz. Muhammed, İslamiyet'i öncelikle çevresindekilere tebliğ etmeye başlamıştır. Ancak bu durum Mekkeli müşriklerin kurdukları düzenin bozulmasına yol açtığı için İslamiyet'in yayılmasını engellemeye ve Müslümanlara baskı uygulamaya başlamışlardır. Bu durum karşısında bazı Müslümanlar **Habeşistan** gibi ülkelere göç etmişlerdir.

• 621 ve 622 tarihlerinde Medineli Müslümanlarla, Hz. Muhammed arasında **I. ve II. Akabe Biatları** gerçekleşmiş, Hz. Muhammed de bu biatlardan sonra Müslümanların Medine'ye **hicret** (göç) etmesine karar vermiştir.

Hicretin Sonuçları

Müslümanlar rahatlamış ve İslamiyet'in yayılışı hız kazanmıştır.

Muhacir (Medine'ye göç eden Müslümanlar) ve ensar (Medineli Müslümanlar) kardeş ilan edilmiştir.

Medine Sözleşmesinin yapılmasıyla İslam Devleti'nin temelleri atılmıştır.

Hicretin gerçekleştiği tarih, Hz. Ömer zamanında hazırlanan "hicri takvim"nin başlangıcı olmuştur.

• Hz. Muhammed'in Medine'de bulunan ve farklı dinlere mensup insanların liderleri ile yaptığı "**Medine Şehir Sözleşmesi**" ile Medine halkının birbirleriyle olan ilişkileri ve şehrin düzenini sağlamaya yönelik esaslar belirlenmiştir.

• İçerik bakımından **anayasal bir sözleşme** olan Medine Şehir Sözleşmesi, Medine'de dinî ve siyasi bir birlik kurma amacı taşımaktadır.

• Hz. Muhammed ve Müslümanların "hicret"inden sonra Mekkeli müşrikler ile mücadeleler başlamıştır. Bu mücadelelerden sonra da Hz. Muhammed önderliğinde Müslümanlar, Arap Yarımadası'na hâkim olmak için fetih hareketlerine girişmiştir.

Müslümanlar ve Mekkeli Müşrikler Arasındaki Mücadeleler

Bedir Savaşı (624): Müslümanlar savaşı kazanmış, ganimetlerin beşte dördünün savaşa katılanlara, beşte birinin devlete ait olmasına karar verilmiştir. Savaş esirleri de fidye veya Müslümanlara okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmıştır.

Uhud Savaşı (625): Müslümanlar savaşı kazanamasa da Mekkeli müşrikler tam bir üstünlük kuramamıştır.

Hendek Savaşı (627): Müslümanların Medine etrafında kazdıkları hendeği müşrikler aşamamış ve İslamiyet'in yayılmasını engelleyememişlerdir.

Hudeybiye Barışı (628): Taraflar arasında yapılan bu antlaşma ile müşrikler Müslümanların gücünü kabul etmişler ve İslam Devleti nüfuzunu arttırmıştır.

Mekke'nin Fethi (630): Mekkeli müşriklerin Hudeybiye Antlaşması'nı ihlal etmesi üzerine Müslümanlar Mekke'yi ele geçirmiş ve İslamiyet Hicaz'da hızla yayılmıştır.

Hz. Muhammed Dönemi'ndeki Diğer Seferler

Hayber'in Fethi (629): Yahudilerin elindeki Hayber ele geçirilmiş ve Şam ticaret yolunun güvenliği sağlanmıştır.

Mute Savaşı (629): Müslümanlarla Bizans arasındaki ilk savaştır.

Huneyn Seferi (630): Arap Yarımadası'ndaki putperestlerin varlığına son verilmiştir.

Taif Seferi (630): Taif şehri fethedilememiş ancak ertesi sene Taifliler Müslüman olmuşlardır.

Tebük Seferi (631): Bizans'ın Arabistan'a saldırdığı haberi üzerine düzenlenmiş ancak haberin asılsız olduğu anlaşılmıştır. Arabistan dışında düzenlenen ilk seferdir.

• Hz. Muhammed vefat etmeden önce 632 yılında son kez hac vazifesini yerine getirmiş ve burada “Veda Hutbesi”ni okumuştur.

• Hz. Muhammed'den sonra İslam tarihinde “Dört Halife Devri” (Hulefa-yı Raşidin) başlamıştır.

Dört Halife Dönemi (632-661)

Hz. Ebu Bekir (632-634): Hz. Ebu Bekir, yalancı peygamberlerle mücadele etmiş, **Ridde** (dinden dönme) Savaşlarını gerçekleştirmiş, Bizans ile 634'de **Ecna-deyn Savaşı**'ni yapmıştır. Ayrıca **Kur'an-ı Kerim**'in kitap (mushaf) hâline getirilmesini sağlamıştır.

Hz. Ömer (634-644): Hz. Ömer Dönemi'nde Bizans ile 636'da “**Yermük Savaşı**” yapılmış, Filistin (Kudüs) ve Mısır egemenlik altına alınmıştır. Köprü, Kadisiye, Celula ve Nihavend savaşları ile **Sasani Devleti'ne son verilmiş** ve İran-İrak bölgesi ele geçirilmiştir. Kuzey Afrika fetihleri için Fustat ordugâh şehri kurulmuştur. Hz. Ömer Dönemi'nde **devlet teşkilatlanması** konusunda önemli adımlar atılmıştır. Valilikler, Beytü'l-mâl (hazine), düzenli ordu, askerî ikta sistemi, posta evleri, iskân politikası, hicri takvim vb. uygulamalar ilk kez hayata geçirilmiştir.

Hz. Osman (644-656): Hz. Osman Dönemi'nde Horasan, Azerbaycan, Tunus ve Kıbrıs ele geçirilmiştir. Bizans ile Finike açıklarında yapılan “**Zatü's-Savari**” deniz savaşını Müslümanlar kazanmıştır (ilk deniz savaşı). Bu dönemde Müslümanlar, **ilk kez Türklerle (Hazarlar) mücadeleye** girişmiştir. Hz. Osman Dönemi'nde ayrıca **Kur'an çoğaltılmıştır**. Ancak bu dönemde devlet yönetimindeki aksaklıklar sonucu isyanlar çıkmış ve Hz. Osman da bu isyancılar arasında yer alan bir kişi tarafından şehit edilmiştir.

Hz. Ali (656-661): Bu dönemde Hz. Osman'ın katillerinin bulunamamasını bahane eden Şam Valisi **Muaviye** liderliğinde Emevi muhalefeti başlamıştır. Dolayısıyla Hz. Ali Dönemi'nde fetih hareketleri durmuştur. Bu dönemde Hz. Ayşe, bir grup sahabeyi de yanına çekerek Hz. Ali'ye muhalefet etmiş, taraflar arasında “**Cemel (Deve) Vakası**” yaşanmış ve İslam dünyasındaki ayrılıklar iyice artmaya başlamıştır. Cemel Vakası'ndan sonra Emevi sülalesinden Şam valisi Muaviye de isyan etmiş ve taraftarlar arasında “**Siffin Savaşı**” meydana gelmiştir. Bu savaştan sonra “**Hakem Olayı**” yaşanmış ve Müslümanlar; Hz. Ali taraftarları (Şii), Muaviye taraftarları (Emeviler) ve iki tarafı da istemeyen **Hariciler** şeklinde bölünmüştür. Daha sonra Haricilerden bir kişi Hz. Ali'yi öldürmüş Muaviye de kendisini halife ilan etmiştir.

3. Emeviler (661-750)

• Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra Hz. Ali'nin oğlu **Hz. Hasan**, halifelik hakkından vazgeçmiş böylece Muaviye tek halife olarak kalmış, halifelik makamını saltanata dönüştürmüştür ve İslam tarihinde Emeviler Devri başlamıştır.

• Muaviye'den sonra kendisini halife ilan eden **Yezid**, Hz. Hüseyin'i 680'de **Kerbela**'da şehit etmiştir (Kerbela Olayı). Bu durum İslam dünyasında Şia-Sünni ayrımını daha da arttırmıştır.

• Emeviler ilk fetih hareketlerini Bizans üzerine düzenlemiş ve **İstanbul iki kez kuşatılmıştır**. Fas'ın ele geçirilmesiyle Kuzey Afrika toprakları fethedilmiştir.

• **Tank bin Ziyad** komutasındaki İslam ordusu, İspanya'ya (Endülüs) ulaşmıştır. 711 tarihinde Rio Guadalete mevkinde Gotları mağlup eden Müslümanlar daha sonra İspanya'nın tamamını ele geçirmiştir. Emeviler, 732'de Franklarla yaptıkları “**Puvatya Savaşı**”nı kaybetmiş ve Avrupa fetihleri durmuştur.

• Emeviler ayrıca **Türkistan** üzerine de fetih hareketleri düzenlemiş ve **Türgişlerle savaşmıştır**.

• Emevi orduları; Kâbil, Buhara, Sicistan, Neseif ve Baykent gibi yerleri ele geçirmiş ve büyük ganimetler elde etmiştir. Buhara, Semerkand ve Harezmi gibi önemli şehirler de Emevi hâkimiyeti altına girmiştir.

• Sekizinci Emevi halifesi **Ömer bin Abdülaziz** diğer Emevi hükümdarlarından farklı olarak ilk dört halifenin yönetim anlayışına benzer bir yönetim sergilediği için “**beşinci halife**” unvanını almıştır.

• 750 tarihinde de Abbasilerin başlattığı isyan neticesinde Emevi Devleti yıkılmış ve Abbasi Devleti kurulmuştur.

Emevi Devleti'nin Yıkılmasının Nedenleri

- Son dönem halifelerin kötü yönetimi ve hanedan üyeleri arasındaki **taht kavgaları**
- **Arap milliyetçiliği** politikasının benimsenmesi
- Arap olmayan Müslümanlara “**mevali**” (ikinci sınıf vatandaş) muamelesi yapılması
- **Şuubiye** akımının (Arap olmayan Müslümanların, Arapların üstün olmadıklarını göstermek için bilim ve sanat alanında kendilerini ispatlamaya çalışmaları) başlaması
- Önemli devlet görevlerine Emevi sülalesi üyelerinin getirilmesi
- **Kerbela Olayı** ile İslam dünyasında ayrılıkların artması ve mezhep mücadelelerinin yaşanması
- Devletin sınırlarının genişlemesi ile merkezî otoritenin zayıflaması ve fetihlerin durması

SICAK BÖLGE

• İspanya'da ise **Endülüs Emevi Devleti** kurulmuştur. Endülüs Emevi Devleti kısa sürede bilim ve kültür merkezi hâline gelmiş ancak 1031 yılında yıkılmıştır. Endülüs Emevilerinden sonra İspanya'da **Bağımsız Emirlikler Dönemi**, **Murâbitler Dönemi**, **Muvahhidler Dönemi** ve en son da **Beni Ahmer Devleti Dönemi** yaşanmıştır.

• Hristiyan Aragon ve Kastilya krallıklarının birleşmesinden sonra bu krallıklar İspanya'daki Müslümanların varlığına son vermek için harekete geçmişlerdir. 1492 tarihinde Beni Ahmer Devleti yıkılmış, İspanya'da bulunan Müslüman ve Yahudilerin büyük çoğunluğu İspanya'yı terk ederek Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kalmıştır.

• Müslümanların hâkimiyeti zamanında İspanya, kısa sürede dünyanın önde gelen bilim-kültür merkezi olmuştur. Özellikle **İbn-i Rüşd**, çalışmalarıyla birçok ünlü Avrupalı bilim adamı ve filozofa ilham kaynağı olmuş, İslam sanatı ve kültürü Avrupa'yı derinden etkilemiştir.

• Endülüs Emevileri, pirinç, şeker kamışı, pamuk kâğıt yapımı için kullanılan katranı Avrupa'ya tanıtmışlardır. Kurtuba Camisi gibi önemli eserler inşa ederek mimari alanda da Avrupa'ya öncülük etmişlerdir.

4. Abbasi Devleti ve Türkler

• Emevilerin yıkılmasından sonra **Ebul Abbas**, Kûfe'de halife ilan edilmiş ve Abbasi Devleti resmen kurulmuştur.

• **Harun Reşit** Dönemi (786-809) devletin en parlak devri olmuş İslam orduları bu dönemde Bizans'a karşı üstünlük kurmuş ve Abbasi ülkesi bilim ve kültür merkezi hâline gelmiştir.

• Mansur Dönemi'nde Anadolu'ya akınlar yapılmış ve Halife Mehdi Dönemi'nde Bizans vergiye bağlanmıştır.

• Abbasi Dönemi'nde, milliyetçilik politikası güdülmüş böylelikle farklı milletten birçok kişi Abbasi Devleti'nde önemli mevkilere gelmiştir.

• 1258 yılında da Moğol **İlhanlı Devleti**'nin Bağdat'ı ele geçirmesiyle Abbasi Devleti sona ermiş Abbasi halifesi de Memlûklara sığınmıştır.

• **751 Talas Savaşı** sonrasında Abbasi, Çinli esirlerden kâğıt yapımını öğrenerek bilimsel ve kültürel gelişmelerde önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir.

• Abbasilere farklı etnik unsur, din ve mezheplere mensup insanlar bir arada yaşamıştır.

Abbasilerde Toplum

Havas

Halifenin yakınları, vezirler, emirler, kadılar, âlim ve kâtipler

Avam

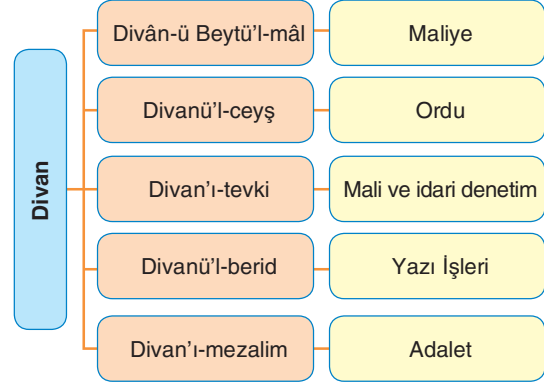
Havas sınıfında olmayan Müslümanlar

Zimmi

Gayrimüslimler (Müslüman olmayanlar)

• Şehirlerdeki güvenliği **şurta** teşkilatı sağlarken, halifeden sonra en yetkili makam olan "**Emirü'l-ümera**"lık ve **kadilkudatlık** (başkadılık) makamı bu dönemde oluşturuldu.

• Devlet işlerini yürütmek için de hükümet gibi görev yapabilen divan teşkilatı oluşturuldu.

• Abbasiler ayrıca ülke içerisinde, bilhassa İran'da çıkan isyanları bastırmak için "**Divanü'z-zenadika**" adında bir teşkilat oluşturmuştur.

• 751 tarihinde Çinliler ve Abbasiler arasında gerçekleşen **Talas Savaşı**'nda Türklerin Abbasileri desteklemesiyle Türkler, Abbasi Devleti'nde görev almaya başlamıştır.

• Halife Mutasım zamanında ise Abbasi Devleti'nin en önemli unsurları hâline gelmişlerdir. Bizans sınırlarındaki şehirlerde "**avasım**" adı verilen hudut bölgeleri oluşturulmuş ve buralarda daha çok Türkler görevlendirilmiş, günümüz Irak sınırları içerisinde Türklerin yerleşmeleri için "**Samarra**" şehri inşa edilmiştir.

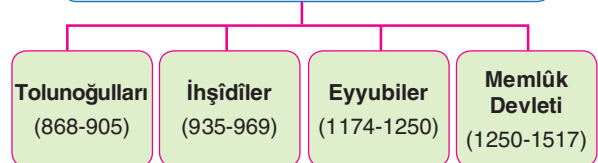
• **Halife Mu'tasım** zamanında Türkler, Abbasi Devleti'ndeki etkinliklerini arttırmışlardır. Afşin, Aşnas, Boğa el-Kebir, Urtuç gibi Türk komutanlar, ülke içinde çıkan isyanların bastırılmasında görev almış ve Bizans üzerine Anadolu'ya yönelik seferlere de katılmışlardır.

• Halife Mütevekkil Devrinden itibaren ise Türkler, halifelerin belirlenmesinde dâhi etkili olmuşlardır.

• 1040 tarihinde kurulan Büyük Selçuklu Devleti, Abbasi Şii Büveyhoğulları tehlikesinden kurtarmış ve **İslam dünyasında siyasi üstünlüğü ele geçirmişlerdir**.

• Abbasilerin X. yüzyıldan itibaren iyice zayıflaması ile özellikle Mısır'da Türk İslam devletleri kurulmuştur.

Mısır'da Kurulan Türk İslam Devletleri

• Mısır'da kurulan ilk Türk İslam devleti, Tolunoğlu Ahmet tarafından kurulan **Tolunoğulları** olmuştur. Suriye, Lübnan, Filistin ve Bingazi'yi egemenliği altına alan Tolunoğulları zamanında Mısır ekonomik ve mimari alanda gelişmiştir.

• Tolunoğlu Ahmed'in oğlu **Humâreveyh** zamanında devlet en parlak devrini yaşamıştır. Bu dönemde inşa edilen "**Tulûniyye Camisi**" Mısır'da Türk usulü yaptırılan ilk cami olmuş minare geleneği bu cami ile ortaya çıkmıştır.

• Tolunoğullarının yıkılmasından sonra Mısır'da Muhammed b. Tuğç tarafından **İhşidiler (Akşitler)** Devleti kurulmuştur.

• İhşidilerden sonra Mısır'a, Araplar tarafından kurulan **Fatimiler** hâkim olmuş 1174'de de Selahaddin Eyyubi Fatimi Devleti'ne son vererek **Eyyubi Devleti**'ni kurmuştur.

• Orta Doğu, Hicaz, Yemen ve Kuzey Afrika'da hâkimiyet kuran Selahaddin Eyyubi; "**Hadimü'l-Haremeyn**" (Mekke ve Medine'nin hizmetkârı) unvanını kullanan ilk hükümdar olmuş, Mehmet Akif Ersoy onu "şarkın en sevgili sultanı" olarak tanımlamıştır.

• Haçlılara karşı mücadele eden ve "**Hittin Savaşı**"nda kalabalık Haçlı ordusunu mağlup eden Selahaddin Eyyubi, Kudüs'ü de Haçlılardan geri almıştır. Selahaddin Eyyubi'den sonra Eyyubiler gücünden uzaklaşmış ve Memlûkluların başlattığı isyan neticesinde yıkılmışlardır.

• **Memlûklular** Mısır'da kısa süre içerisinde güçlü bir devlet kurmuşlar ve Moğolları 1258 "**Aynicâlut Savaşı**"nda yenerek İslam dünyasının koruyuculuğu görevini üstlenmişlerdir. Haçlılara karşı da başarıyla mücadele eden Memlûklular, Abbasi halifelerini de himayeleri altına alarak İslam dünyasında etkili olmuşlardır. Ancak Osmanlı Devleti, 1517 yılında Memlûklulara son vermiştir.

• Memlûk Devleti, saltanat sistemini benimsememiş en güçlü emirin tahta geçme usulüne dayalı bir veraset anlayışına sahip olmuşlardır. Memlûklular bu yönüyle diğer Türk İslam devletlerinden ayrılırlar.

5. Bilim Medeniyeti (İslam Medeniyetinde Bilim ve Sanat)

• Hz. Muhammed Dönemi'nden itibaren cami ve mescitler eğitim kurumu olarak kullanılmış, Dört Halife Dönemi'nde ise "**kütüp**" adı verilen eğitim kurumları açılmıştır.

• Medine'de inşa edilen "**Mescid-i Nebevi**"nin bir bölümü Hz. Muhammed'in ailesine, bir bölümü ibadete, diğer bölümü de eğitim ve öğretim faaliyetlerine ayrılmıştır. Eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bu bölüm "**suffe**" olarak adlandırılmıştır. Suffeler de İslam tarihindeki ilk medreseler olarak kabul edilmiştir.

• Emeviler ise gerçek anlamda **ilk kütüphaneyi** kurmuşlardır.

• Abbasiler "**Beytül-Hikme**" adı verilen bilim merkezleri kurarak İslam medeniyetinin ve eğitiminin gelişmesine büyük katkı sağlamışlardır.

• İslam medeniyetinde ilimler sınıflandırılarak iki başlık altında toplanmıştır.

• İslam dünyasında Nizamiye medreseleri, Kurtuba, Gırnata, Semerkant medreseleri, Beytül-hikme ve birçok önemli rasathane açılmış ve çok önemli âlimler de yetişmiştir.

• Bu dönemlerde yetişen önemli isimler arasında **el-Hârizmî, Kindî, Ferganî, el-Belhî, el-Harrânî, er-Râzî, Bettânî, Bîrûnî, Câhız, Ömer Hayyam, İsfizârî, Abdullah bin Mübarek et-Türkî, İbn Kuteybe ve Müberred** yer alır.

• Bu isimler dışında **Farabi**, Aristo'dan sonra "İkinci Öğretmen" olarak anılmış, felsefede kavramları ikiye ayırmış ve Leibniz (Laybniz) ile Kant'a bu konuda öncülük etmiştir.

• **İbn-i Sina** Batı'da Avicenna, İslam âleminde ise Şeyh el-Reis adıyla anılmış ve "**el-Kanun fi't-Tıbb**" adlı tıp ansiklopedisi niteliğindeki eseri XIX. yüzyıla kadar Doğu ve Batı dünyasında el kitabı olarak kullanılmıştır.

• **İmam Gazali**; fıkıh, hadis, akaid, gramer, felsefe gibi ilimlerde önemli çalışmalar yapmıştır.

• **İbn-i Rüşd**; felsefeden tıba çeşitli bilim dallarıyla ilgili yaklaşık 94 eser yazmış ve Batı'da Averroes adıyla anılmıştır.

• İslam dünyasında bu dönemde **İmam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafi, İmam Ahmet b. Hanbel** gibi bazı âlimlerin önderliğinde ekoller (mezhep) ortaya çıkmıştır.

• Hz. Muhammed Dönemi'nden itibaren resme ve heykelle hoş bakılmadığı için Müslümanlar arasında hüsnühat, tezhip, ebru, minyatür gibi sanatlar gelişmiştir.

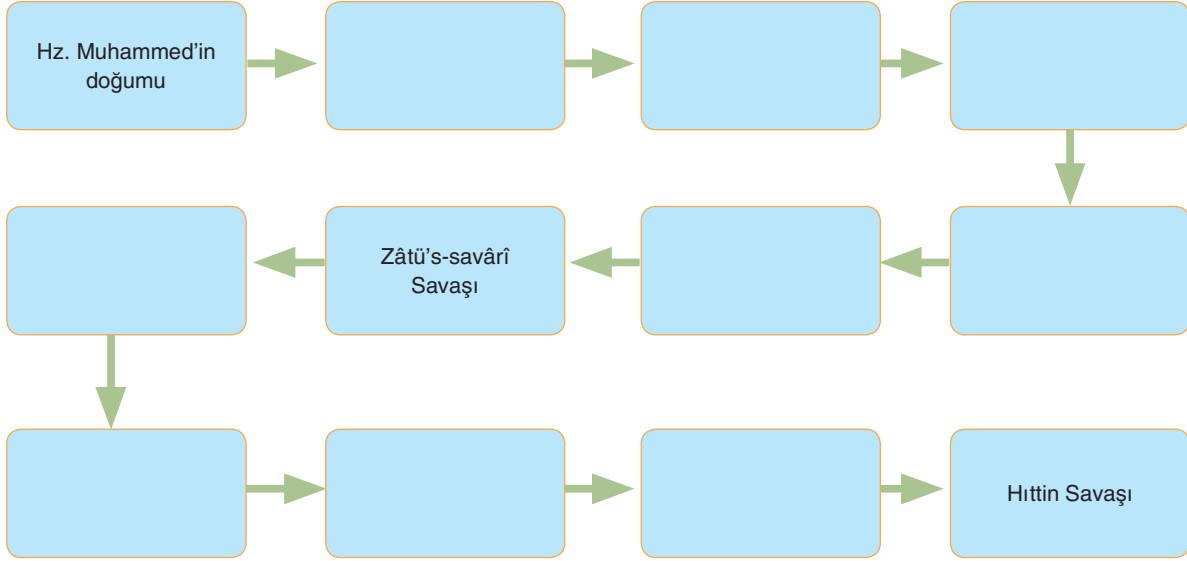

ETKİNLİK

A. Aşağıda verilen önemli olayları kronolojik sıralamaya uygun bir biçimde tablodaki boşluklara yerleştiriniz.

Talas Savaşı - Puvatya Savaşı - Medine Şehir Sözleşmesi - Siffin Savaşı - Ecnadeyn Savaşı - Hz. Muhammed'e ilk vahyin gelmesi - Bedir Savaşı - Hicret - Kerbela Olayı

B. Aşağıdaki tabloda verilen kavramlar ve açıklamaları eşleştiriniz.

	Kavram	Açıklama
..... 1	Harici	A. Arap kabile reislerine verilen unvan
..... 2	Ensar	B. Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar
..... 3	Avasım	C. Azad edilen köleler
..... 4	Hadari	D. Arap toplumunda şehirlerde yaşayanlar
..... 5	Muhacir	E. Haram aylarda yapılan savaşlar
..... 6	Bedevi	F. Abbasilerin Bizans sınırında kurdukları ordugâh şehirler
..... 7	Mevali	G. Dinden dönme olayına verilen isim
..... 8	Ficar Savaşları	H. Siffin Savaşı'ndan sonra Hz. Ali ve Muaviye taraftarı olmayanlar
..... 9	Ridde	I. Arap toplumunda çöllerde yaşayanlar
..... 10	Emir	J. Mekkeli Müslümanları misafir eden Medineli Müslümanlar

C. Aşağıdaki kavram ve kişiler ile bunlarla ilgili dönemleri örnekte verildiği gibi eşleştiriniz.

	Hz. Muhammed Devri	Dört Halife Devri	Emeviler Devri	Abbasiiler Devri
Divanü'z-zenadika				✓
Yezid				
Hiz. Hamza				
Harun Reşid				
Horasan Valiliği				
Samarra				
Tarik Bin Ziyad				
Cemel Vakası				
Hicri takvim				
Hudeybiye Antlaşması				

D. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen kelimelerden uygun olanları yerleştiriniz.

Memlûklu	Nakli	Harizmi	İhşidi
Farabi	Tolunoğulları	Akli	İbn-i Sina

1. Abbasiilerin merkezî otoritesi zayıflayınca Mısır'da kurulan ilk Türk İslam devleti olmuştur.
2. El-Kanun fî't-Tıbb adlı eseri ile tıp dünyasının önemli alimlerinden biri olmuştur.
3. Mısır'da Muhammed b. Tuğç tarafından kurulan ikinci devlet Devleti olmuştur.
4. bilimler arasında tefsir, hadis, fıkıh, kelim gibi bilimler yer alır
5. Mantık alanındaki çalışmalarıyla "ikinci öğretmen" olarak anılır.
6. yaptığı çalışmalarla cebirin kurucusu olarak kabul edilir.
7. Mısır'da Eyyubilerden sonra Devleti kurulmuştur.
8. Coğrafya, astronomi, matematik, tıp vb. bilimler bilimler sınıfında yer alır.

1. Arap Yarımadası'nın büyük çoğunluğu çöldü. Çöllerde çok seyrek olarak vahalar görülürdü. Yarımada'nın doğal koşulları insan toplulukları arasındaki iletişimin çok zor sağlanmasına ya da hiç sağlanmamasına yol açmıştır. Bu iletişimsizlik kabile yaşamını doğurmuştur. Kabile yaşamı Arabistan'da siyasal birliği sağlayabilen güçlü bir devletin ortaya çıkmasını engellemiştir.

Bu bilgilere göre Arabistan Yarımadası'nda merkezî bir otoritenin kurulamamasındaki ana etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dinsel inanışlar
B) Coğrafi koşullar
C) Ekonomik uğraşlar
D) Güçlü krallar
E) Sosyal ve kültürel koşullar

2. İslamiyet'in doğuşu sırasında;

- I. Bizans,
II. Sasani,
III. Kök Türk

devletlerinden hangileri Asya'nın egemen güçleri arasında gösterilebilir?

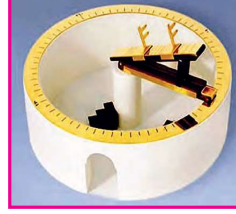
- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

3. • İlk kez Mekkeliler İslam Devleti'nin varlığını hukuken tanıdı.
• İslam ordusu Bizans ile yaptığı ilk savaşı kaybetti.
• Museviler mağlup edilerek Şam ticaret yolu güvence altına alındı.
• Hz. Muhammed'in son seferi olup, Arabistan'da dini ve siyasi birlik sağlandı.

Yukarıdaki gelişmelerin ortaya çıkmasında etkili olan olaylar arasında, aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Tebük Seferi B) Uhud Savaşı
C) Mute Savaşı D) Hayber'in Fethi
E) Hudeybiye Barışı

- 4.

Azimut Halkası

Emevi Dinarı

Usturlap

Katarakt İğnesi

Yukarıdaki eserler dikkate alındığında İslam medeniyetinin;

- I. tıp,
II. astronomi,
III. felsefe

alanlarının hangilerinde gelişme gösterdiği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

ÖNEMLİ

Akabe Biatları

Hac mevsiminde Hz. Muhammed'i Medine'ye davet etmeye karar veren, ikisi kadın yetmiş beş Medineliler, Hz. Peygamber'le gizlice haberleşerek hac vazifesinin ifasından sonra bir gece Akabe'de buluşmayı kararlaştırdılar. Hz. Muhammed burada bir konuşma yaptı, Kur'an okudu, onları İslâm'a daha kuvvetle bağlanmaya teşvik etti. Hicret ettiği takdirde kendisini canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi koruyacaklarına, rahat günlerde de sıkıntılı anlarda da ona itaat edeceklerine, bollukta da darlıkta da gerekli malî yardımları yapacaklarına, iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına, hiç kimseden çekinmeden hak üzere bulunacaklarına ant içip biat etmeye davet etti. Orada bulunan Medinelilerin hepsi bu şartlarla ona biat ettiler. Bundan sonra Hz. Muhammed'in emri üzerine, aralarındaki irtibatı sağlayacak on iki temsilci (nakib) seçtiler. Bu anlaşmaya da İkinci Akabe Biatı denildi.

5. Hz. Muhammed, Medinelî Müslümanlarla 621 ve 622 yıllarında iki görüşme yapmıştır. I ve II. Akabe Biatları denilen bu görüşmelerde Medinelî Müslümanlar, Hz. Muhammed'e bağlı kalacaklarına ve emirlerine uycaklarına söz vermişler, bunun üzerine Mekke'deki Müslümanlar, Hz. Muhammed'in izniyle Medine'ye göç etmeye başlamışlardır.

Bu bilgilere göre Hz. Muhammed, Akabe Biatları ile aşağıdakilerden hangisini amaçlamıştır?

- A) Arap kabileleri arasında barışı tesis etmeyi
B) Mekkelilerin Medine'ye saldırmasını önlemeyi
C) Medine'nin nüfusunu artırmayı
D) Mekke'nin dinî önemini azaltmayı
E) Müslümanların güven içinde yaşamalarını sağlamayı

6. Hz. Muhammed Dönemi'nde yaşanan;

- I. Mekke'den Medine'ye göç edilmesi,
II. Mekke'nin fethedilmesi,
III. Arap kabileleri ile dostluk ilişkilerinin kurulması

gelişmelerinden hangilerinin, İslamiyet'in yayılmasını olumlu yönde etkilediği savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

7. Cemel ve Siffin savaşlarının gerçekleşmesi aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?

- A) Hristiyanların koruma altına alındığının
B) Mezhep ayrılıklarının ortadan kaldırıldığının
C) Ticaret yollarının denetimine önem verildiğinin
D) İç karışıklıkların yaşanmaya başladığının
E) Arap Yarımadası dışında fetihlere başlandığının

8. Endülüs Emevi Devleti'nin merkezinde bulunan Kurtuba Kütüphanesi, çeşitli bilim ve sanat dallarına ait kitaplarla dolup taştı. Bu kütüphane emsalleriyle kıyaslanmayacak bir zenginliğe sahipti. Avrupa'da kitap basım tekniğinin bilinmediği bu dönemde, Kurtuba Kütüphanesi'nde dört bin cilt kitap vardı.

Buna göre, Endülüs Emevi Devleti'nin aşağıdaki alanlardan hangisinde Avrupa'dan üstün olduğu söylenebilir?

- A) Dinî B) İktisadi C) Siyasi
D) Kültürel E) Askerî

9. Dört Halife Dönemi'nde yapılan;

- I. Ecnadeyn,
II. Kadisiye,
III. Celula,
IV. Nihavent,
V. Yermük

savaşları Bizans ve Sasani İmparatorluklarıyla yapılanlar şeklinde gruplarsa aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

	Bizans	Sasani
A)	I ve II	III, IV ve V
B)	I ve V	II, III ve IV
C)	II ve III	I, IV ve V
D)	I, III ve IV	II ve V
E)	II, IV ve V	I ve III

10. Emevi Halifesi Ömer bin Abdülaziz Dönemi'nde mevalilerden alınan cizye vergisi kaldırılarak ayrımcılığa son verilmiş ve toplumun her kesimini kucaklayan bir yönetim sergilenmiştir. Bu yüzden Ömer bin Abdülaziz'e ilk dört halifenin yönetim anlayışına benzer bir yönetim sergilediği için beşinci halife denilmiştir.

Buna göre Ömer bin Abdülaziz için;

- I. Hoşgörülüdür.
II. Adaletli bir yönetim sergilemiştir.
III. Halk arasındaki kaynaşmayı sağlamıştır.
IV. Toplumsal birliğe önem vermiştir.
V. Saltanat yönetimine son vermiştir.

yorumlarından hangisi yapılamaz?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

11. 1250 yılında Memlûklular, Eyyubi iktidarına karşı bir isyan başlatarak yönetimi ele geçirmişler ve Aybek önderliğinde devletlerini kurmuşlardır. Memlûklularda güçlü emirler tahta çıkmak için birbirleriyle mücadele etmişler ve çoğu zaman farklı sülalelerden emirler hükümdar olmuştur.

Bu bilgilere göre Memlûklularda;

- I. sultanların halife unvanını kullanmaları,
II. ülke yönetiminde tek bir hanedanın söz sahibi olmaması,
III. güçlü bir ordunun kurulamaması

durumlarından hangilerinin ortaya çıktığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

1.

Emeviler	Abbassiler
Devletin başkenti Şam'dır.	Devletin başkenti Bağdat'dır.
A	B

Tabloda "A" ve "B" ile gösterilen yerlere hangi ifadeler gelmelidir?

A	B
A) Toplum içinde eşitlikçi bir politika uygulanmıştır.	Milliyetçi bir devlet yönetimi uygulanmıştır.
B) Arapça ve Farsça resmî dil ilan edilmiştir.	Hicri takvim kullanılmaya başlanmıştır.
C) İlk düzenli ordu kurulmuştur.	İlk deniz savaşı gerçekleşmiştir.
D) İspanya ele geçirilmiştir.	Türkler önemli makamlarda görev almıştır.
E) İslam dünyasında ilk mezhep ayrılıkları yaşanmıştır.	Kur'an ilk kez çoğaltılmıştır.

2.

İslamiyet'ten önce Arabistan Yarımadası'nda halk göçebe ve kabileler hâlinde yaşıyordu. Kabilelerin başında şeyh ya da emir denilen kişiler bulunuyordu. Bunlar genellikle kabilenin en yaşlı kişileriydi ve aile başkanlarından oluşan meclis tarafından belirleniyorlardı. Kabileler arasında kan davaları eksik olmazdı. Erkeğin üstünlüğüne dayanan ailede kadınların miras hakkı yoktu. Çok eşlilik vardı. Fakat evli olan hiçbir kadın, erkeklerle aynı haklara sahip değildi.

Bu bilgilere göre İslamiyet'ten önce Arabistan Yarımadası'nın durumu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Toplumsal ve siyasi bölünmüşlük vardır.
 B) Demokratik uygulamalar görülmekle birlikte monarşik bir sistem vardır.
 C) Cinsiyete bağlı ayırım söz konusudur.
 D) Kan davaları toplumsal birliği engellemiştir.
 E) Halkın göçebe olması kadına verilen değeri belirlemiştir.

3.

Cemel Vakası'nda Hz. Ali taraftarları üstün gelmiş ve Hz. Ayşe savaştan sonra Medine'ye gönderilmiştir. Ancak Hz. Ali, Medine'ye dönmemiş ve devletin merkezini değiştirmiştir.

Cemel Vakası'ndan sonra meydana gelen bu değişiklik ile devletin merkezi aşağıdakilerden hangisi olmuştur?

- A) Mekke B) Medine C) Şam
 D) Kûfe E) Bağdat

4.

Hz. Ömer Dönemi'nde iktâ sistemi uygulanmaya başlandı.

Hız. Ömer'in bu uygulamayla;

- I. adli işlerin yürütülmesini sağlamak,
 II. fethedilen toprakların verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak,
 III. fethedilen bölgelerde egemenliği sağlamlaştırmak

durumlarından hangilerini hedeflediği söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
 D) II ve III E) I, II ve III

5.

Aşağıdaki dönemlerin hangisinde Bizans'la savaş yapılmamıştır?

- A) Hz. Muhammed
 B) Hz. Ebubekir
 C) Hz. Ömer
 D) Hz. Osman
 E) Hz. Ali

6.

Hız. Osman Dönemi'nde Bizans hakimiyetindeki Kıbrıs Adası fethedilmiş ve Doğu Akdeniz'de İslam Devleti'nin nüfuzu artmıştır.

Bu gelişmelerin aşağıdakilerin hangisinin bir sonucu olduğu savunulabilir?

- A) Mısır'da egemenlik kurulmasının
 B) Haçlı Seferlerinin başlamasının
 C) Donanma kuvvetlerinin oluşturulmasının
 D) Başkentini değiştirilmesinin
 E) Türklerle komşu olunmasının

7. İslam tarihiyle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisinde, ilk kısımda verilenin ikinci kısımda verilene ortam hazırladığı savunulamaz?

	I	II
A)	Müslümanların Mekke'den Medine'ye göç etmeleri	Medine İslam Devleti'nin kurulması
B)	Mekke'de Ukaz Panayırılarının düzenlenmesi	Mekke'nin kültür ve ticaret merkezi olması
C)	Hudeybiye Antlaşması'nın imzalanması	İslam Devleti'nin hukuken tanınması
D)	Mekke'nin Müslümanlar tarafından ele geçirilmesi	Arabistan'da siyasi güç dengesinin müşrikler lehine değişmesi
E)	Bedir Savaşı'nda ganimet ve esirlerin ele geçirilmesi	İslam savaş hukukunun oluşması

ÖNEMLİ

Hz. Osman Dönemi Siyasi Gelişmeleri

- İslam donanmaları, Bizans'ın elindeki Kıbrıs'ı ele geçirdi.
- Bu olay neticesinde Bizans ile Finike açıklarında yapılan "Zatü's-Savari" deniz savaşını Müslümanlar kazandı. Bu savaş aynı zamanda Müslümanların ilk deniz zaferi oldu.
- Azerbaycan ve Gürcistan'ı ele geçiren Müslümanlar, Horasan bölgesinde ilk kez Türklerle mücadeleye girişti.
- Tunus fethedildi ve Berberi kabileleri arasında İslamiyet yayılmaya başladı.
- Hz. Ebu Bekir Dönemi'nde kitap hâline getirilen Kur'an çoğaltılarak önemli merkezlere gönderildi.

8. Emeviler, fetih hareketlerinde buldukları Türkistan coğrafyasında "mevali" anlayışını benimsemiştir.

Emevilerin bu tutumunun aşağıdakilerden hangisine neden olduğu söylenebilir?

- A) Fetihlere süreklilik kazandırılması
 B) Türkler arasında İslam inancının yayılmasının gecikmesi
 C) İslam ordusunun güçlenmesi
 D) Devletin teşkilatlanma sürecinin tamamlanması
 E) İslam toplumunda birlik ve beraberliğin oluşması

9. Dört Halife Dönemi'nde;

- halifeler seçim yoluyla belirlenmiş,
- bütün Müslümanlar eşit kabul edilmiş,
- devlete ait resmi dil ve resmî para olmamıştır.

Emeviler Dönemi'nde;

- babadan oğula geçen saltanat modeli uygulanmış,
- mevali politikası benimsenmiş,
- Arapça resmî dil hâline getirilmiş ve ilk Arap parası bastırılmıştır.

Dört Halife ve Emeviler Dönemi, devlet teşkilatlanması açısından karşılaştırıldığında;

- I. Emeviler Dönemi'nde yönetim daha demokratik bir yapıya kavuşmuştur.
- II. Ümmetçilik anlayışı Emevilerde terk edilmiştir.
- III. Emeviler Dönemi'nde ulusçu bir anlayış uygulanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve III
 D) II ve III E) I, II ve III

10. Abbasi Halifesi, Şii Büveyhoğullarının baskısından dolayı Büyük Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'den yardım istemiştir. Bağdat'a gelerek Abbasilere yardım eden Tuğrul Bey halifeden "Doğunun ve Batının Sultanı" unvanını almıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda;

- I. Türklerin İslam halifesini koruduğu,
- II. Abbasilerin kendisini koruyacak güçte olmadığı,
- III. halifeliğin Büyük Selçuklulara geçtiği,
- IV. Abbasilerin dış baskılara karşı korunduğu

sonuçlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
 D) I, II ve III E) I, II ve IV

11. Aşağıdakilerden hangisi Mısır'ı yöneten Türk devletlerinden biri değildir?

- A) Tolunoğulları B) Fatımîler
 C) İhşidîler D) Eyyubiler
 E) Memlûklular

6. ÜNİTE

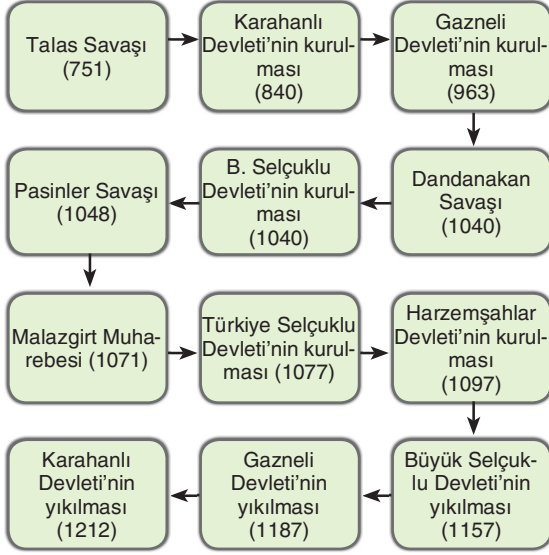
TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

ÜNİTE KONULARI

- ✓ TÜRK-İSLAM TARİHİNDEKİ SİYASİ GELİŞMELER
- ✓ TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ
- ✓ İSLAMİYET'İN TÜRK DEVLET VE TOPLUM YAPISINA ETKİSİ
- ✓ OĞUZLARIN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)
- ✓ BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NDE YÖNETİM VE TOPLUM YAPISI

1. Türk-İslam Tarihindeki Siyasi Gelişmeler

2. Türklerin İslamiyet'i Kabulü

• İslamiyet'ten önce **Gök Tanrı** inancı başta olmak üzere **Budizm, Manihaizm, Hristiyanlık** vb. dinlere inanan Türkler, VII. yüzyılın ortalarından itibaren Müslüman Araplarla yakınlaşmaya başlamışlardır.

• Emeviler Dönemi'nde Türkler ve Araplar arasındaki savaşlar ve **Emevilerin milliyetçi politikaları**, Türklerin İslamiyet'e uzak kalmasında etkili olmuştur.

• Abbasi Devleti'nin kuruluşu ve **751 Talas Savaşı**'nda Türklerin Çin'e karşı Arapları desteklemesiyle Türkler ve Araplar arasında iyi ilişkiler kurulmuştur. Bu olaydan sonra **Afşin, İhşid ve Baçuroğulları** gibi aileler İslamiyet'i kabul etmeye başlamışlardır.

Türklerin İslamiyet'i Kabulünün Temel Sebepleri

Arap İslam devletlerinin Türkler arasında İslamiyet'i yayma çalışmaları ve ticari faaliyetler

Gök Tanrı inancı ile İslamiyet'teki Allah inancının benzerliği

Sufi dervişlerin dergahlar, zaviyeler, tekkeler vb. kurarak İslamiyet'i yayma çabaları

Türklerdeki cihan hâkimiyeti anlayışı ile cihat anlayışının birbirini tamamlaması ve ahlakî hukukî, toplumsal vb. kuralların İslamiyet'in temel ilkeleri ile benzerliği

• X. yüzyıldan itibaren ticari faaliyetler ve dervişler vasıtasıyla Maveraünnehir bölgesindeki **Yağma, Çiğil, Karluk** ve **Tuhsi** boyları İslamiyet'i kabul etmişlerdir.

• Türkler dışında **Berberiler, Kürtler ve Acemler** de bu dönemlerde İslamiyet'e geçen diğer topluluklar olmuşlardır.

3. İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi

Karahanlı Devleti (840-1212)

- Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti olan Karahanlılar, **Karluk, Yağma, Çiğil** ve **Tuhsi** gibi boyların bir araya gelmesiyle 840'da Balasagun'da kuruldu.
- Bilinen ilk hükümdarı **Bilge Kül Kadir Han**'dır.
- Devletin önemli hükümdarlarından biri olan **Satuk Buğra Han**'ın Müslüman olması ve "Abdülkerim" ismini almasından sonra ülke genelinde İslamiyet hızlı bir şekilde yayıldı.
- 1042 tarihine gelindiğinde Gazneli Devleti'nin baskısına dayanamayan Karahanlılar, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Doğu Karahanlı Devleti 1211'de, Batı Karahanlılar ise 1212 yılında yıkıldı.

Gazneli Devleti (963-1187)

- **Afganistan** ve İran'da hâkimiyet kuran Gazneli Devleti ise 963 yılında **Alp Tigin** tarafından kuruldu.
- 997'de hükümdar olan ve devlete en parlak devrini yaşatan **Mahmut**, halife tarafından "sultan" unvanı ile onurlandırıldı ve düzenlediği seferlerle Hindistan'da İslamiyet'in yayılmasında etkili oldu.
- **Sultan Mesut** Dönemi'nde Selçuklularla yapılan 1040 "**Dandanakan Savaşı**" sonrası devlet yıkılış sürecine girdi.

- Karahanlı ve Gazneli devletleri, Abbasilerden etkilenecek Türklerle İslamiyet arasında bir köprü görevi görmüşlerdir.
- Bu devletlerde **cihan hâkimiyeti** anlayışı **cihad** anlayışı ile birleştirilmiş, **kut** anlayışı Allah'ın takdiri şeklinde yorumlanarak devam ettirilmiş ve hükümdarlar "**sultan**", "**emir**" gibi İslami unvanlar kullanmaya başlamıştı.

İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkileri

İlk Türk Devletleri (İslamiyet Öncesi)	Türk-İslam Devletleri (İslamiyet Sonrası)
"İl" kavramı kullanılmıştır.	"Devlet" ve "mülk" kavramları kullanılmıştır.
Kut (hükümdarlığın Tanrı tarafından verildiğine inanılması) anlayışı vardır.	Kut anlayışı yanında hükümdarlığın "Allah'ın takdiri ile verilmesi" ve halife tarafından onaylanması anlayışı vardır.
Cihan hâkimiyeti (dünyaya egemen olma) ideali vardır.	Cihan hâkimiyetine cihat anlayışı da (dini yaymak için mücadele etmek) eklenmiştir.
Töreler, hukukun temel kaynağıdır.	Törenin yanına şeri hukuk da eklenmiştir.
Hükümdarlar han, hakan, kağan gibi unvanlar kullanırlar.	Bu unvanlarla birlikte emir, sultan, şah gibi unvanlar da kullanılmıştır.
Otağ, tuğ, örgin gibi hükümdarlık sembolleri kullanılmıştır.	İlk Türk devletlerindeki sembollere ek olarak hutbe okutmak, hilat, çetr (şemsiye) gibi semboller kullanılmıştır.

- Karahanlılar vezirlere “yuğruş”, Gazneliler “hâce” unvanını vermişlerdir.
- Hutbe okutmak, paranın üzerine halife ismi yazdırmak, tıraz, çetir gibi hükümdarlık sembolleri de Türk İslam devletleri tarafından kullanılmaya başlanmıştır.
- Devlet teşkilatlanmasında da Abbasilerden etkilenen bu devletler, kurultay yerine divan teşkilatını kurmuşlardır. Karahanlılar divana “Meclis-i Âli”, Gazneliler “Divan-ı Vezaret” ismini vermişlerdir.
- Hukuk alanında ise örfi hukuk yanında şeri hukuk da geçerli olmaya başlamıştır. Ayrıca Gulam, Hassa, İkta gibi askerî birlikler oluşturulmuştur.
- Türkler İslamiyet’le birlikte daha çok yerleşik yaşamı benimsemeye başlamışlardır.
- Yazılı kanunlar ve edebiyat anlayışı da önemli bir gelişme göstermiştir.

Türk İslam Dünyasında İlk Edebî Eserler

Kutadgu Bilig (Mutluluk veren bilgi): 1070’de Doğu Karahanlı Hükümdarı Uluğ Kara Buğra Han’a sunulan ve siyasetname türünde kaleme alınan bu eserde insanların ve devletin görev ve sorumluluklarına değinilmiştir.

Divânü Lûgati’t-Türk: İlk Türkçe sözlüktür. 1072’de Abbasi Halifesi Muktedi Billah’a sunulmuştur. Türk dünyası haritasının da yer aldığı bu eser ile Kaşgarlı Mahmut, Araplara Türkçe öğretmeyi ve Türk dilinin zenginliğini ortaya koymayı hedeflemiştir.

Atabetü’l Hakayık (Gerçeklerin Eşiği): Edip Ahmet Yükneki tarafından kaleme alınmıştır. Kutadgu Bilig’in devamı niteliğinde İslami ve ahlaki öğretileri içinde barındıran nasihatname türünde bir eserdir.

Divân-ı Hikmet: Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır. Türk tasavvuf tarihinin ilk eseri kabul edilir. Türkler arasında İslamiyet’in yayılmasında önemli bir yere sahiptir.

4. Oğuzların İslamiyet’i Kabulü ve Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- Türkiye, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan Türklerinin ataları olarak bilinen Oğuzlar, Orta Asya’nın en kalabalık Türk topluluklarından biridir.

- Oğuzlar, 24 boydan oluşmaktadır. X. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İslamiyet’i kabul eden Oğuzlar bir süre sonra “Türkmen” olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

- Oğuzlar özellikle Tuğrul Bey zamanında güçlenmişler ve bir süre sonrada Büyük Selçuklu Devleti’ni kurmuşlardır.

- Büyük Selçuklu Devleti’nden sonra Türkiye Selçuklu Devleti ve hemen arkasından da Osmanlı Devleti’ni kurarak Türk-İslam medeniyetinin bayraktarlığını yapmışlardır.

- Selçuklular; Moğol, Haçlı tehlikelerine karşı İslam âleminin koruyuculuğunu üstlenmişlerdir.

- Ortaya koydukları mimari eserler ve yetiştirdikleri âlimler (İbn-i Sina, Farabi, Ali Kuşçu vb.) ile İslam dünyasının üstün bir uygarlık kurmasına katkı sağlamışlardır.

- Büyük Selçuklu Devleti’nin kurucusu Selçuk Bey, Oğuz Yabgu Devleti’nde subaşılık (ordu komutanlığı) görevini yaparken Oğuz Yabgusu ile çeşitli meseleler yaşadığı ve beraberindeki akıncı birliği ile Cend şehrine yerleşti.

- 1025 tarihinde Tuğrul Bey hükümdar olurken kardeşi Çağrı Bey ordu komutanlığı görevini üstlendi.

- Tuğrul Bey Dönemi’nde Gaznelilerle Nesa (1035), Serahs (1038), Dandanakan (1040) savaşları yapıldı.

- Bu savaşlardan en önemlisi olan Dandanakan Savaşı’nda Selçukluların Gaznelileri mağlup etmesi ile Selçuklu Devleti resmen kuruldu.

- Tuğrul Bey Dönemi’nde Selçuklu Türkleri yerleşme amacıyla Anadolu’ya akınlar düzenlemeye başladılar.

- Bu dönemde Anadolu’ya hâkim olan Bizans ile ilk kez Zap Suyu civarında bir savaş yaşandı. Şehzade Hasan’ın şehit olduğu bu savaşta Selçuklu ordusu mağlup oldu.

- Bizans ile 1048’de yapılan Pasinler Savaşı’nı ise Selçuklu ordusu kazandı.

- Pasinler Savaşı sonrasında Bizans imparatoru ile bir antlaşma yapıldı. Bu antlaşma ile imparator; Emeviler zamanında İstanbul’da inşa edilen cami ve medresenin tamir edilmesi, hutbenin Abbasi halifesi ve Büyük Selçuklu Sultanı adına okutulması, caminin mihrabına Sultan Tuğrul’a ait ok ve yay işaretlerinin işlenmesi gibi şartları kabul etti. Fakat Bizans devlet adamları, Abbasi halifesine ödenen verginin Selçuklulara ödenmesini kabul etmeyince antlaşma yürürlüğe girmedi.

SICAK BÖLGE

- Abbasi halifesi, Şii **Büveyhoğulları** ve **Fatimilerin** baskısı karşısında Tuğrul Bey'den yardım istedi.
- 1055 yılında Bağdat'a giren Tuğrul Bey, halifeyi Büveyhoğullarının baskısından kurtardı.
- Tuğrul Bey adına hutbe okundu ve Abbasi halifesinden "**doğunun ve batının sultanı**" unvanını aldı. Böylece Türkler, İslam dünyasının siyasi gücünü ele geçirmiş oldu.
- Tuğrul Bey'den sonra başa geçen **Alp Arslan**, 1064 tarihinde **Ani** ve **Kars** kalelerini ele geçirdi. Halife de Alp Arslan'a "**Ebu'l Feth**" (fethilerin babası) unvanını verdi.
- Bizans imparatoru **Romen Diyojen**, Anadolu'ya hâkim olmak isteyen Selçuklularla 1071 tarihinde Selçuklu ordusu ile **Malazgirt** Ovası'nda karşı karşıya geldi.
- Sultan Alp Arslan büyük bir zafer kazandı ve Bizans İmparatoru esir olarak ele geçirildi.

Malazgirt Savaşı'nın (26 Ağustos 1071) Sonuçları

- Uz ve Peçenek Türklerinin Selçukluların tarafına geçmesiyle Sultan Alp Arslan büyük bir zafer kazandı ve Bizans İmparatoru esir olarak ele geçirildi.
- Tarihte ilk kez bir Bizans imparatoru Türklere esir düştü. İmparator serbest bırakıldı, taraflar arasında antlaşma imzalandı ancak antlaşma yürürlüğe girmedi.
- Abbasi halifesi, Alp Arslan'a hediyeler gönderdi ve ona "**İslam Ülkelerinin Sultanı**" unvanını verdi.
- **Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı** ve Türkler kitleler halinde Anadolu'ya yerleşmeye başladı.
- Anadolu'ya yerleşen Türkler, birçok Türk beyliği kurdu ve Anadolu Türk tarihi başladı.
- Bizans'ın İslam dünyası üzerindeki baskısı büyük ölçüde azaldı.
- Anadolu'da Türk kültür ve medeniyetinin temelleri atıldı ve birçok eser inşa edilmeye başlandı.
- Türklerin ilerlemesine engel olamayacağını anlayan Bizans, Avrupa'dan yardım istedi. Bu durum **Haçlı Seferleri**'nin başlamasına neden oldu.

• Malazgirt Zaferinden sonra Alp Arslan, İsfahan'a döndü ve Karahanlılarla mücadeleye girişti. Bu mücadeleler sırasında Barzam Kalesi kumandanı tarafından 1072 tarihinde şehit edildi.

• **Melikşah**, vezir **Nizamülmülk**'ün katkılarıyla Büyük Selçuklu Devleti'ne en parlak devrini yaşatan hükümdar oldu.

• Anadolu'ya yerleşme amacıyla yapılan akınlara devam edildi. 1077'de İznik'in fethedilmesi ve Türkiye Selçuklularının kurulmasıyla Anadolu büyük ölçüde hâkimiyet altına alındı.

• Melikşah Dönemi aynı zamanda devlet içerisinde ciddi sorunların da başladığı bir devir oldu. **Hasan Sabbah**'in liderlik ettiği **Bâtınlık** hareketi devleti yıpratmaya başladı.

• Melikşah'ın ölümünden sonra taht kavgaları yaşandı. **Berkyaruk** bu taht kavgalarını sonlandırarak devletin başına geçti.

• Berkyaruk'tan sonra sırasıyla **Mehmet Tapar** ve **Sencer**, hükümdar oldular. Sultan Sencer, Selçuklu Devleti'ni yeniden düzenleyerek "**Sultan-ı Azam**" unvanını aldı.

• Sultan Sencer'in Karahıtaylarla 1141'de yapılan "**Katvan Savaşı**"nı kaybetmesi devleti iyice zayıflattı. Bu savaştan sonra Oğuzların isyanı karşısında da başarısız olan Sultan Sencer, 1157 yılında hayatını kaybetti.

• 1157 yılında Sultan Sencer'in ölümü, Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasına ve ülke topraklarında bağımsız küçük devletler ve atabeyliklerin ortaya çıkmasına neden oldu.

Büyük Selçuklu Devleti Toprakları Üzerinde Kurulan Devlet ve Atabeylikler

Devletler	Atabeylikler
• Irak Selçukluları	• Fars Atabeyliği (Salgurlular)
• Suriye Selçukluları	• Azerbaycan Atabeyliği (İldenizoğulları)
• Kirman Selçukluları	• Şam Atabeyliği (Börüoğulları)
• Türkiye Selçukluları	• Musul-Halep Atabeyliği (Zengiler)

5. Büyük Selçuklu Devleti'nde Yönetim ve Toplum Yapısı

• Tuğrul Bey'den sonra "**sultan**" unvanı alan hükümdarlar, tahta çıktıklarında Abbasi halifesinden onay alarak meşruiyetlerini arttırmaya çalışmışlardır.

• Hükümdarlar; yasama, yürütme ve yargının başında yer alırdı. Ancak "**kut**" ve "**devlet hanedanın ortak malıdır**" anlayışı, taht kavgalarına ve devletin zayıflamasına neden oldu.

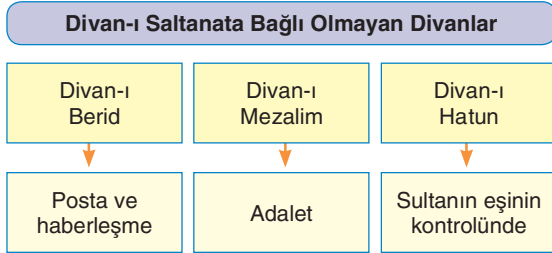
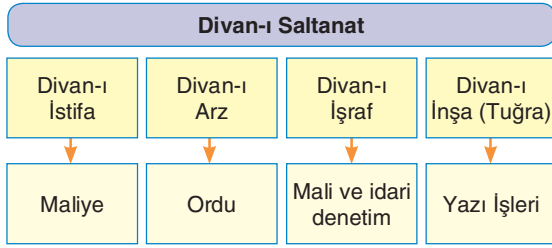

• Selçuklularda “melik”ler (hükümdarın oğulları) küçük yaşlarda eyaletlere yönetici olarak gönderilmiştir. Meliklerin yetiştirilmesi ve idari işlerde yardımcı olması için de yanlarına birer “atabey” tayin edilmiştir.

• Ancak atabeylerin zaman zaman melikleri sultana karşı kıskırtması merkezî otoritenin zayıflamasına neden olmuştur.

• Han, hakan, ilig, sultan unvanlarını kullanan hükümdarlar saraydan ülkeyi yönetirlerdi. Saray teşkilatının başında da “hâcibü'l -hüccâb” bulunurdu.

• Selçuklularda divan (Divan-ı Saltanat) günümüzdeki bakanlar kuruluna benzeyen bir yapıdır.

• Selçuklularda hukuk, şeri ve örfi olmak üzere ikiye ayrılırdı. Türk İslam devletlerinde adalet kurumunun başında sultan yer alır.

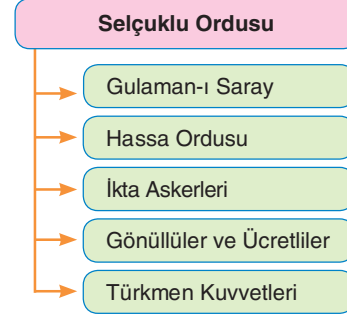
• Şeri hukukun başında “Kadı'ül-kudat”, örfi hukukun başında “Emir-i dad” yer alırdı. Kadılar günümüzdeki hâkimlerin vazifesini yerine getirirlerdi.

• Ordu teşkilatı “gulam” ve “ikta” sistemlerine dayanmakta idi.

• Gulam sistemi; satın alınan köleler, savaş esirleri ve küçük yaşta toplanan çocukların; askerî veya idari alanlarda görevlendirilmek üzere devlet tarafından eğitilmesini ifade eder.

• İkta sistemi, asker yetiştirmek başta olmak üzere çeşitli hizmetler karşılığında devlet memurlarına toprak verilmesini ifade eder.

• Selçuklu ordusunun aslî unsurunu gulam sistemi ve ikta sistemi ile yetiştirilen askerler oluşturmuştur.

• Selçuklu devlet teşkilatlanmasında genel olarak Türk, İslam ve İran kültürünün etkisi söz konusudur.

• Devlet teşkilatlanmasının oluşturulmasında ise en büyük katkılardan birini Nizamülmülk yapmıştır. Yazmış olduğu “Siyasetname” adlı eserinde çeşitli devirlerdeki uygulamaları karşılaştırarak kendi dönemi için en ideal olanı seçip tavsiye ettiğini vurgulamaktadır.

• Nizamülmülk, “Nizamiye Medreseleri”ni kurmuş ve Bağdat'taki medresenin başına “Şerefü'l-ümme” unvanıyla İmam Gazali'yi getirmiştir.

• Bu medreselerde, Şii propagandası yapan Fatimi ve Batınilerin faaliyetlerine karşı mücadele edilmiştir. Günümüz üniversitelerinin temeli sayılan bu medreselerde dünyada ilk kez yurt ve burs hizmetleri verilmiştir.

• Selçuklular eğitim alanında çok önemli adımlar atmışlar ve medreselerde devleti yıkmaya yönelik dinî ve ideolojik fikirlerin önüne geçme, bilim insanı ve devlet memuru yetiştirme, Türklerin dinî inançlarını artırmaya yönelik bir program yürütmüşlerdir.

• Eğitim alanında Arapça daha çok kullanılan bir dil olurken edebiyatta Farsça ön plana çıkmış, matematik, felsefe, astronomi, geometri, tıp vb. alanlarda önemli bilim adamları yetiştirilmiştir.

• İslami bilimlerde Eş-Şirazi, Cüveynî, Gazzalî ve Er-Razi; matematik ve astronomide Ömer Hayyam, İsfizârî, Muhammed bin Ahmed Beyhakî, El-Vasiti, El-Hazini; felsefede Muhammed bin Ahmed Beyhakî, fizikte El Savi, tıpta Sabur b. Sehl, İbnü't Tilmiz ve Ebu Said Muhammed bin Ali gibi önemli âlimler yetiştirilmiştir.

• Emir Muizzi, Ömer Hayyam, Enveri, Ezraki ise edebiyat alanında önemli eserler ortaya koymuşlardır.

• Mimaride de büyük gelişme gösteren Selçuklular; saray, cami, imaret, ribat, kervansaray, mescit, darüşşifa, kümbet, türbe, hankah, sur, kale, medrese, hamam, han, sebil ve çeşme mimarisinin en güzel örneklerini vermişlerdir.

• Kitabe, hat, minyatür, tezhip, halı, kilim ve çini sanatında da önemli eserler yapılmıştır. Ayrıca müzik alanında da ilerleme kaydedilmiş, tasavvuf ve askerî müzik bu dönemde ön plana çıkmıştır.

ETKİNLİK

A Aşağıdaki açıklamaların karşılıklarını altlarına yazınız.

a) Hükümdarlık yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılması	b) 751 tarihinde gerçekleşen Türklerin İslamiyet'e girmesinde etkili olan savaş	c) Arap olmayan milletler içerisinde ilk kez İslamiyet'i kabul eden Kuzey Afrika halkı
d) Hz. Muhammed'in Kubbetu'l-Türki çadırında kaldığı savaş	e) El-Mücahit, El-Gazi unvanları ile tanınan Karahanlılarda İslamiyet'i kabul eden hükümdar	f) Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek bu bölgede İslamiyet'in yayılmasını sağlayan Gazneli hükümdarı
g) İlk Türk İslam devletlerinden itibaren Türklerde mülk kelimesinin karşılığı	h) Bozok ve Üçok olmak üzere iki kola ayrılan Türk topluluğu	ı) Alp Arslan'dan sonra tahta çıkan Selçuklu hükümdarı

B Aşağıdaki tabloda verilen kavramlar ve açıklamalarını eşleştiriniz.

	Kavram	Açıklama
..... 1	Çetr	A. Üst düzey davaların görüldüğü Selçuklu divanı
..... 2	Emir-i dad	B. Mali işlerden sorumlu Selçuklu divanı
..... 3	Hâce	C. Karahanlı vezirlerine verilen unvan
..... 4	Türkmen	D. Hassan Sabbah'ın savunuculuğunu yaptığı dinî ve siyasi akım
..... 5	Hâcibü'l-hüccâb	E. Türklerin İslamiyet'ten önce çoğunlukla benimsediği inanç
..... 6	Gök Tanrı	F. Hükümdarlık sembolü olarak kullanılan şemsiye
..... 7	Divan-ı İstifa	G. Selçuklu saray teşkilatından sorumlu en üst düzey yönetici
..... 8	Yuğruş	H. Oğuz boylarında Müslümanlığı kabul edenler
..... 9	Divan-ı Mezalim	I. Örfi hukuktan sorumlu üst düzey devlet görevlisi
.....10	Bâtınlık	J. Gazneli vezirlerine verilen unvan

C Aşağıdaki savaşlar ve bu savaşlarda yer alan devletleri örnekte verildiği gibi eşleştiriniz.

	Selçuklu	Gazneli	Bizans	Abbasi	Çin	Karahitay
Dandanakan	✓	✓				
Pasinler						
Malazgirt						
Nesa						
Katvan						
Talas						
Serahs						

D Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere tabloda verilen kelimelerden uygun olanları yerleştiriniz.

Nebbet	Rasathane	Sultan-ı Azam	Gazali	Tıraz
Divan-ı Saltanat	Kadi'ül-kudat	Melikname	Alp Arslan	Kutadgu Bilig

1. Tuğrul Bey'den sonra başa geçen 1064 tarihinde Ani ve Kars kalelerini ele geçirdi.
2. Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin başına "Şerefü'l-ümme" unvanıyla getirilmiştir.
3. Selçuklularda şeri hukukun başında yer alır.
4. Selçukluların kökenini anlatan anonim eserdir.
5. Selçuklu sarayında hükümdarlık sembolü olarak kullanan davula denir.
6. astronomi çalışmalarında gözlemevi olarak kullanılır.
7. Selçuklularda bütün devlet işleri adlı meclis tarafından yürütülmüştür.
8. Sultan Sencer, Selçuklu Devleti'ni yeniden düzenleyerek unvanını almıştır.
9. İlk Türk İslam devletlerinde hükümdarlar denilen kendi ad ve lakaplarının yazılı olduğu, süslemeli özel giysiler giyerdi.
10. Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınan siyasetname türünde bir eserdir.

1. Talas Savaşı'ndan sonraki süreçte Türklerin kit-
leler hâlinde Müslüman olmasında;

- I. İslam dünyasında yeni mezheplerin ortaya çık-
ması,
- II. Abbasilerin farklı kimliklere hoşgörülü yaklaşı-
mı,
- III. Kur'an'ın kitap hâline getirilmesi

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söyle-
nebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

2. Daha ilk savaşlardan itibaren Türkleri tanıyan Müs-
lüman Araplar; onların cesur, disiplinli, sadık, güzel
görünümlü ve gösterişli olduklarını görmüşlerdir.
Daha sonra halife Mansur ve Harun Reşid dönem-
lerinde halifenin ve devlet büyüklerinin hizmetlerinde
görevlendirilenler arasında Türkler de vardı. Halife
Me'mun, kardeşi Emin ile yaptığı taht mücadelesinde
emrindeki Türk savaşçılara güvenmiştir.

Bu bilgilere göre;

- I. İslam devletlerinde Türk hükümdarlar tahta
çıkılmak için mücadele etmişlerdir.
- II. Türkler ilk kez Emeviler Devri'nde
Müslümanlarla karşılaşmıştır.
- III. Abbasiler Türkleri daha çok askerî alanda
değerlendirmişlerdir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

3. İslamiyet öncesi Türk topluluklarındaki Gök Tanrı
inancı ile İslamiyet arasındaki benzerlikler Türklerin
İslamiyet'e geçişini kolaylaştırmıştır.

Buna göre Gök Tanrı dininde aşağıdakilerden
hangisinin bulunmasının Türklerin İslamiyet'e
geçişini kolaylaştırdığı savunulamaz?

- A) Tek Tanrı inancı
B) Ahiret anlayışı
C) Temizliğe verilen önem
D) Ayrıcalıklı din adamları sınıfının olmaması
E) Balbal adı verilen mezar taşları

1.	Divan-ı İşraf	A	Ordu
2.	Emir-i dad	B	Eğitim
3.	Gulam	C	Hukuk
4.	Medrese	D	Yönetim

Tabloda yer alan kavram ve alanların eşleştirme-
si aşağıdakilerden hangisinde doğru bir biçimde
verilmiştir?

- A) 1. B - 2. D - 3. C - 4. A
B) 1. C - 2. A - 3. B - 4. D
C) 1. B - 2. A - 3. D - 4. C
D) 1. D - 2. C - 3. A - 4. B
E) 1. A - 2. B - 3. C - 4. D

5. Türklerin Müslüman olmasının;

- I. Müslümanların ilk kez Arabistan dışında da
etkili olması,
- II. İslamiyet'in geniş alanlara yayılması,
- III. İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesi

durumlarından hangilerine ortam hazırladığı söy-
lenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

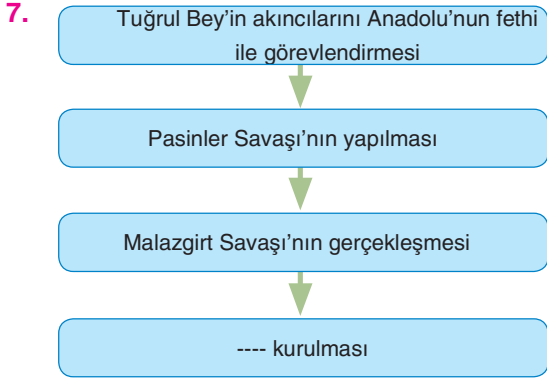
6.

Büyük Selçuklu ve Gazneli Devletinin Ortak Özellikleri	
I.	Hükümdarlarının sultan unvanı kullanma- ları
II.	Devletlerinin kuruldukları yerden isimlerini almaları
III.	Türk ve İran kökenli bir toplum yapısına sahip olmaları
IV.	Hindistan ve Çin'e akınlar düzenlemeleri

Ömer Faruk'un tarih dersi için hazırlamış olduğu
tabloda yer alan maddelerden hangilerinin yanlış
olduğu söylenebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) I, II ve IV E) II, III ve IV

Verilen diyagramda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin
B) Divan teşkilatının
C) Karahanlı Devleti'nin
D) İktisad sisteminin
E) Nizamiye Medreselerinin

8. **İslamiyet'i kabul ederek Karahanlı Devleti'nin ilk Müslüman Türk devleti olmasını sağlamış, Türkler arasında İslamiyet'in yayılması için mücadele etmiş ve bu nedenle El-Mücahit, El-Gazi unvanları ile anılmış hükümdar aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Abdülkerim Satuk Buğra Han
B) Yusuf Kadir Han
C) Bilge Kül Kadir Han
D) Alp Tigin
E) Sultan Mesud

9. **Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında;**

- I. Bâtınilerin faaliyetleri,
II. taht kavgaları,
III. Katvan Savaşı'nın yaşanması

durumlarından hangilerinin etkisinden söz edilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

10. "Memleket tutmak için çok asker ve ordu lazımdır, askeri beslemek için de çok mal ve servete ihtiyaç vardır. Bu malı elde etmek için halkın zengin olması gerekir, halkın zengin olması için de doğru kanunlar konulmalıdır. Bunlardan biri ihmal edilirse dördü de kalır, dördü birden ihmal edilirse beylik çözülmeye yüz tutar."

Kutadgu Bilig'deki bu ifadelerin;

- I. Halk ve devlet arasındaki bağların kuvvetli olması gereklidir.
II. Kut anlayışı devleti ayakta tutan en önemli araçtır.
III. Bireylerin gelirine bakılmaksızın vergiler herkesten eşit alınmalıdır.

yargılarından hangilerine kanıt oluşturduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

11. 1055 yılından itibaren Bağdat camilerinde artık hutbeler Tuğrul Bey adına okunmaya başlanmıştır. Abbasi halifesi de sarayında Abbasi ve Büyük Selçuklu devlet yöneticilerinin bulunduğu büyük bir tören gerçekleştirmiştir.

Bu gelişmelerin yaşanmasında aşağıdakilerden hangisinin doğrudan etkili olduğu söylenebilir?

- A) Türklerin Talas Savaşı'nda Abbasi ordusuna destek vermesinin
B) Tuğrul Bey'in Büveyhoğullarına karşı Abbasi halifesini korumasının
C) Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusunun mağlup edilmesinin
D) Selçukluların Anadolu'ya yerleşmesinin
E) Ani ve Kars kalelerinin Selçuklu hâkimiyetine girmesinin

1. B	2. C	3. E	4. D	5. E	6. C	7. A	8. A
9. E	10. A	11. B					

1. Hz. Osman Dönemi'nde İslam Devleti'nin sınırları Ceyhun Nehri'ne kadar genişleyerek Türklerle Müslüman Araplar arasında mücadeleler başladı. Emeviler Dönemi'nde İslam ordularının Horasan ve Maveraünnehir bölgesini fethetmesi bu bölgedeki Türklerle Müslüman Araplar arasında şiddetli savaşlara neden oldu.

Bu gelişmelerin aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulabilir?

- A) Çinlilerin Türk devletleri ile ittifak arayışına girmesine
B) Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinin gecikmesine
C) İslam medeniyetinin gelişmesine
D) Asya Hun Devleti'nin yıkılış sürecine girmesine
E) Sasani Devleti'nin güçlenmesine

ÖNEMLİ

İlk Türk İslam Devletlerinde Hükümdar Unvanları ve Sembolleri

Unvanlar	Semboller
Han, Hakan, İlig, Sultan	Para Bastırmak, Otağ (Çadır), Çetr (Şemsiye), Hilat, Tıraz, Bayrak, Taht, Taç, Tuğ, Nevbet, Gaşiye (Eğer Örtüsü)

2. İlk Türk İslam devletlerinde hükümdarlar; orduyu komuta etmek, divana başkanlık etmek ve üst düzey devlet memurlarının tayinini yapmak gibi geniş yetkilere sahiptiler. Ancak bu yetkileri sınırsız kullanamazlardı.

Hükümdarın aşağıdaki özelliklerinden hangisi yetkilerinin kısıtlanmasında etkili olmuştur?

- A) Töre hukukuna bağlı olması
B) Sultan unvanını kullanması
C) Cihat anlayışını benimsemesi
D) Sosyal devlet anlayışına sahip olması
E) Adına hutbe okutması

3. Özge tarih dersi için bir kavram haritası hazırlamış ancak bazı hatalar yapmıştır.

A. Çetr

C. Otağ

Selçuklu Hükümdarlarına Ait Semboller

B. Atabey

D. Nevbet

Buna göre Özge, hangi kavramları silerse hatasını düzeltmiş olur?

- A) Yalnız A B) Yalnız B C) B ve D
D) A, B ve C E) B, C ve D

- 4.

I. Kaşgarlı Mahmut

Divânü Lûgati't-Türk

II. Ahmet Yesevi

Divan-ı Hikmet

III. Edip Ahmet Yükneki

Kutadgu Bilig

IV. Yusuf Has Hacip

Atabetü'l-Hakayık

Yukarıdaki tabloda verilenlerin doğru eşleşmesi için hangilerinin yer değiştirmesi gerekir?

- A) I ve II B) I ve III C) I ve IV
D) II ve IV E) III ve IV

5. Büyük Selçuklu ordusundaki asker ihtiyacı;

- I. gulam,
II. ikta,
III. ikili teşkilat

sistemlerinden hangilerinin uygulanması ile sağlanmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

6. "Büyük Selçuklu Devleti, hukuk ve haberleşme konularına önem vermiştir" **diyen bir araştırmacı aşağıdaki divanlardan hangilerini görüşüne kanıt olarak gösterebilir?**

- A) Divan-ı Arz – Divan-ı İstifa
- B) Divan-ı Mezalim – Divan-ı Hatun
- C) Divan-ı Berid – Divan-ı Mezalim
- D) Divan-ı İşraf – Divan-ı Arz
- E) Divan-ı Hatun – Divan-ı İstifa

7. **Büyük Selçuklu Devleti'nin kökeni ile ilgili;**

- I. Divan-ı Hikmet,
- II. Meliknâme,
- III. Tarih-i Âl-i Selçuk

kaynaklarından hangilerindeki bilgilere başvurulmalıdır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

8. Selçuklu sultan ve melikleri şiir ve edebiyatla yakından ilgilenmiştir. Selçuklularda resmî dilin Farsça olması dolayısıyla edebiyatta da Farsça kullanılmıştır.

Bu dönemde edebiyat alanındaki çalışmaları ile ön plana çıkan isimler arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

- A) Mehmet Tapar
- B) Enveri
- C) Ezraki
- D) Ömer Hayyam
- E) Emir Muizzi

9. Oğuz Yabgu Devleti'nde subaşı olan Selçuk Bey, Yabgu ile arası açıldıktan sonra kendisine bağlı Oğuzları alarak Aral Gölü yakınlarındaki ---- şehrine geldi. Burada kısa süre içinde Selçuk Bey ve beraberindekiler İslam dinini benimsediler.

Parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Talas
- B) Kaşgar
- C) Cend
- D) Fergana
- E) Nişabur

10. **İlk Türk-İslam devletlerinde hükümdarlığın sembolü olarak saray önünde; namaz vakitlerinde, savaşlarda ve törenlerde çalınan davul aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Tıraz
- B) Tevki
- C) Nevbet
- D) Çetr
- E) Gaşiye

11. İslamiyet öncesi Türk devletlerinde olduğu gibi Büyük Selçuklu Devleti'nde de ülke, hükümdar ailesinin ortak malı kabul edilmiştir. Böylece ilk Türk devletlerindeki kut anlayışı, Selçuklularda da devam etmiştir.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine neden olduğu söylenebilir?

- A) İktâ sisteminin uygulanması
- B) Taht kavgalarının görülmesi
- C) Batınîlerin zararlı çalışmalarda bulunması
- D) İslam dünyasının koruculuğunun yapılması
- E) Anadolu'nun Türkler tarafından yurt olarak kabul edilmesi

12. I. Harzemşahlar
II. azarlar
III. Selçuklular

Yukarıdaki devletlerin hangilerinde iktâ sistemi uygulanmıştır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

13. **Türk-İslam devletlerinde hükümdarların hâkimiyet sembolleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

- A) Hutbe
- B) Tuğ
- C) Nevbet
- D) Çetr
- E) Ok

Tarih

SORU BANKASI

- Yeni Öğretim Programına Uygun
- Kazanım Testleri
- Sarmal ve Ünite Testleri
- Beceri Temelli Sorular
- PISA Yaprakları
- Etkinlik ve Yazılıya Hazırlık Soruları
- Akıllı Kâğıtlar ve Sıcak Bölgeler

Aysun BENLİOĞLU
Aycan SÖYLEMEZ

10. SINIF

Tarih

SORU BANKASI

- Yeni Öğretim Programına Uygun
- Kazanım Testleri
- Sarmal ve Ünite Testleri
- Beceri Temelli Sorular
- PISA Yaprakları
- Etkinlik ve Yazılıya Hazırlık Soruları
- Akıllı Kâğıtlar ve Sıcak Bölgeler

Hasan BENLİOĞLU
Aycan SÖYLEMEZ

11
SINIF

AYT

Tarih

SORU BANKASI

2. OTURUM

- Yeni Öğretim Programına Uygun
- Sınav Kadar Kolay Sınav Kadar Zor
- Yeni Nesil Simülasyon Soruları
- Kavram Haritaları
- Kazanım Sıralı
- Akıllı Kâğıtlar

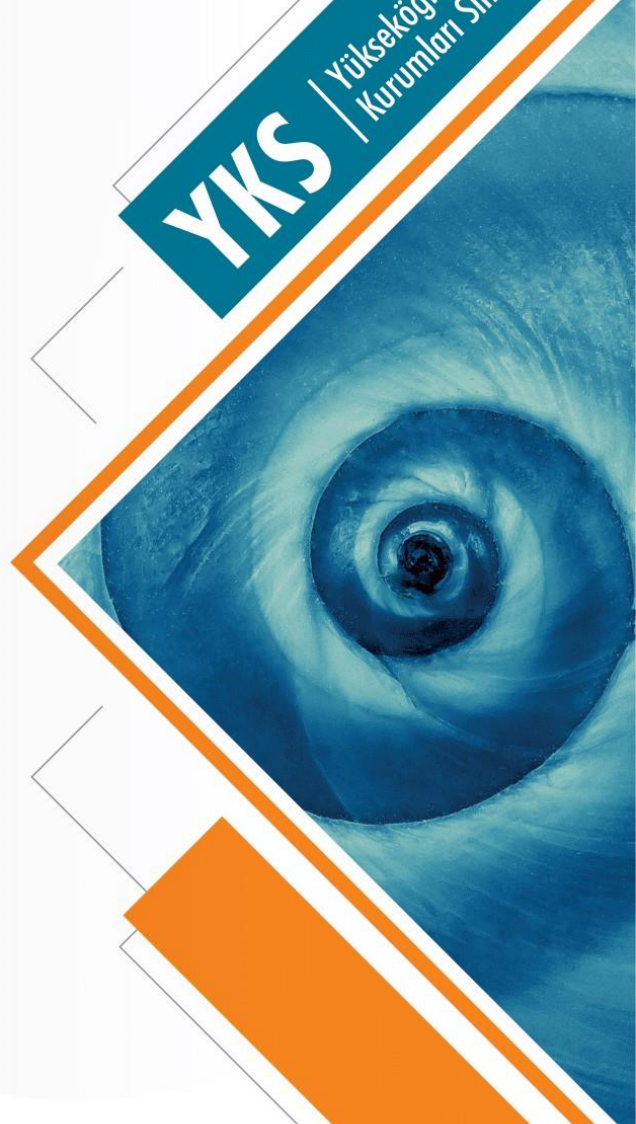
Himmet Hakan ÖZATEŞ
Hasan BENLİOĞLU
Aycan SÖYLEMEZ

BİLGİ SARMAL

YKS

Yükseköğretim
Kurumları Sınavı

TYT

Tarih

SORU BANKASI

1. OTURUM

- AYT Sosyal-1 Konularını da Kapsar
- Yeni Nesil Simülasyon Soruları
- ÖSYM Tipi ve Sarmal Testler
- Kazanım Sıralı
- Tam Hücreleme
- Akıllı Kâğıtlar

Ali DEMİRHAN
Mutlu YAMAN
Şerif ÖZTÜRK

BİLGİ SARMAL

YKS

Yükseköğretim
Kurumları Sınavı

